

Kurátor Slovenského národného múzea a známy odborník (nielen) na včasnostredovekú archeológiu Vladimír Turčan sa odhodlal k nepochybne chvályhodnému činu – spracovať dokumentačne i odborne a publikovať depoty železných predmetov, ktoré sa za posledné obdobie získali do zbierok Archeologického múzea SNM v Bratislave. Ide naozaj o aktivitu, ktorá by mala byť inšpiráciou nielen pre muzeálnych archeológov ale všetkých, ktorým v depozitoch ležia staršie nekompletne, nekvalitne alebo vôbec nepublikované archeologické artefakty, zvlášť železné, podliehajúce napriek konzerváciám, viac či menej rýchlo neúprosnému zubu času, resp. korózie.

V brožovanej knihe vo formáte A4 boli publikované hromadné nálezy z lokalít Biňa, Bojná, Divinka, Horné Plachtince, Veľký Klíž, Vrbové a Zemianske Podhradie obsahujúce železné sekerovité hrivny, rôzne druhy poľnohospodárskeho i remeselníckeho náradia, zbrane, súčasti výzbroje a jazdeckej výstroje i viaceré predmety každodenného domáceho použitia. Najviac z nich pochádza z hradiska v Bojnej, v minulosti dlhodobo devastovaného hľadačmi pokladov. Z podobných detektoráckych zdrojov je i niekoľko ďalších zverejnených depotov. Ako na to v úvode práce poukázal aj V. Turčan, je už naozaj načase dať na miskú váh odborný prínos a odborné straty takýchto „objavov“, a v zmysle známych prísloví „Padni komu padni“ ale aj „komu česť, tomu česť – pastierovi trúba“ inštitucionálne podnietiť vhodné zákonodarné iniciatívy alebo aspoň za ne účinne lobiť a samozrejme robiť aj osobne potrebnú propagačnú kampaň, a na strane druhej aj antireklamu amatérskym devastáciám archeologických lokalít.

Keď už je „dieťa na svete“ iste treba urobiť všetko pre jeho záchranu, avšak neobstojí to ako argument, že by sme podobné „pôrody“, t.j. nelegálne a nálezové okolnosti nedokumentujúce získavanie archeologických pamiatok mali tolerovať a tak vlastne podporovať naďalej, žiaľ niekedy aj z nie celkom nezištných dôvodov.

Žijeme v časoch keď už aj profesionálna archeológia začína ustupovať od klasických, lokality vlastne nenávratne deštruujúcich výskumov (samozrejme okrem tzv. záchranných odkryvov pred stavebnými prácami), na úkor nedeštruktívnych metód, ktorých nespornou výhodou je ich šetrnosť voči pamiatkam, objavovanie bez ich narušenia či dokonca zničenia, tak že je možné ich skúmať aj opakovane, prenechávajúc priestor pre terénny výskum ešte dokonalejšími výskumnými metódami v budúcnosti.

Ťažiskom publikácie je 93 starostlivo a kvalitne vyhotovených kreslených tabuľkových ilustrácií jednotlivých predmetov, so stručnými katalógovými popismi, odkazmi na muzeálne evidenčné čísla a ilustrácie, ktoré iste budú na dlhé roky prameňom pre ich ďalšie odborné spracovávanie, hoci sám autor ponúka aj svoje vlastné vstupné typologicko-chronologické analýzy a interpretáciu.

Z teoretickej časti textov sú zaujímavé najmä metodické postrehy autora k depotom i ostatným druhom archeologických nálezov ako archeologickým kategóriám. V tejto súvislosti si uvedomujeme resty, resp. biele miesta slovenskej archeológie, ktorých vyplnenie je úlohou nastupujúcich generácií odborníkov. V krátkych odsekoch sa venuje aj nálezovým okolnostiam, geografickému prostrediu, zloženiu a datovaniu depotov a sumarizuje možné dôvody ich ukladania do zeme. Vyvrcholením autorových snáh je typologicko-chronologická analýza jednotlivých druhov predmetov z depotov radených podľa ich funkcie, a tam kde to bolo možné, aj s exkurzmi do problematiky ich pôvodu, funkcie, rekonštrukcie či širšej archeologicko-historickej interpretácie.

Monografia V. Turčana je napísaná kultivovaným odborným jazykom, zrozumiteľne a prehľadne, opatrená je v slovenskej archeológii bežne používaným spôsobom citovania so zoznam literatúry a nemeckým resumé.

Iste by sa dalo a aj sa bude k jej viacerým detailom i interpretáciám niektorých artefaktov odborne diskutovať – a tak to má byť, ale to už je najmä úlohou tematicky či regionálne špecializovaných štúdií. Ako každé dielo, je aj recenzovaná kniha, v tej či onej podobe, zaiste stále oveľa prínosnejšia a užitočnejšia, než tie, ktoré si príliš sebakritickí, či menej usilovní autori, nechávajú skromne (?), resp. z nedostatku času v rukopise, alebo iba v projektovaných schémach. K tým (neexistujúcim) sa ani diskutovať nedá, a nemajú ani šancu stať sa hoci malými stavebnými kameňmi mozaiky dejín, ktorú sa snaží archeológia spolu s ostatnými historickými vedami postupne z rôznych uhlov pohľadu rekonštruovať.

Peter Šalkovský